

Varför invaderade USA Irak 2003?

En studie om orsaker till USA:s invasion av Irak utifrån marxistisk
respektive konstruktivistisk teori

Abstract

Denna uppsats är en teorikonsumerande fallstudie, vars syfte är att förklara orsaker till USA:s invasion av Irak 2003 utifrån två perspektiv, marxism och konstruktivism. Vår ambition är att utifrån dessa perspektiv finna förklaringar till invasionen utifrån system- och statsnivå. Först presenterar vi empiri om respektive teori samt om Irakkriget, och sedan följer en analys där vi applicerar teorierna på fallet. Vi drar därefter slutsatsen att båda teorierna erbjuder förklaringar och har i vissa fall liknande insikter gällande invasionen. Utifrån marxismen kan det kapitalistiska vinstintresset, imperialism samt en skyldighet att skydda och expandera sin världsordning som hegemon ses som förklaringar till invasionen. Konstruktivismen hävdar å sin sida att sociala strukturer som normer och idéer har påverkat Bush-administrationen beslut om att invadera, men även USA:s identitet som världspolis.

Nyckelord: konstruktivism, marxism, Irakkriget, imperialism, hegemoni, neokonservatism, identitet

Antal ord: 9932

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Problemformulering	3
2 Marxistisk teori	5
2.1 Marxismens framväxt	5
2.2 Världssystemteorin	5
2.3 Imperialism	6
2.4 Robert W. Cox's tolkning af Gramsci's hegemoni teori	7
3 Konstruktivism	10
3.1 Konstruktivismens framväxt	10
3.2 Sociala strukturer, normer och identitet	11
3.3 Konstruktivismens analysnivåer	12
4 Metod	12
4.1 Teorikonsumerande fallstudie	12
4.2 Avgränsningar	13
4.3 Material	14
5 Analys utifrån ett marxistiskt perspektiv	14
5.1 USA:s kapitalistiska drivkraft efter olja	14
5.2 Världssystemteorin och imperialism	16
5.3 USA:s rolle som verdens hegemon	17
6 Analys utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv	21
6.1 "Den demokratiska freden" och neokonservatism	21
6.2 Hegemoni och makt	24
6.3 Diskurser och amerikansk exceptionalitet	25
7 Avslutning	27
8. Diskussion	29

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I mars 2003 invaderades Irak av en koalition som inkluderade ungefär 40 länder. Majoriteten av de stridande kom från USA, Storbritannien och Australien, men det var USA som var den mest framträdande aktören och ledaren av invasionen. Kriget som egentligen skulle vara över i maj samma år, visade sig bli en ihärdig konflikt som idag anses ha avslutats i december 2011 då amerikanska trupper lämnade landet. Dock slutade inte våldet där. Irak har sedan dess präglats av konflikt, oroligheter och våld som än idag leder till dödsfall och förstörelse. (Zehfuss 2014:613). Terrorattentaten i New York 9/11 blev startskottet för USA:s "War on terror" som öppnade upp för en mer offensiv amerikansk utrikespolitik. USA och Bush-administrationen ledd av dåvarande presidenten George W. Bush motiverade invasionen genom diskurser om att förändra världen till det bättre genom att demokratisera mellanöstern, samt frigöra det Irakiska folket från diktatorn Saddam Husseins terrorvälde (2014:617). Ytterligare en viktig motivering till invasionen grundade sig i spekulationer om att Irak förfogade över massförstörelsevapen och hade relationer med terroristgruppen al Qaeda. Dock har det lyfts flera röster som menar att USA medvetet förvrängde bevis som talade för dessa påståenden för att öka det offentliga och politiska stödet för invasionen. (Levy & Thompson 2010:176). Orsakerna bakom invasionen är alltså minst sagt omtvistade.

1.2 Problemformulering

Denna uppsats har för avsikt att framföra hur ett marxistiskt respektive konstruktivistiskt perspektiv utifrån system- och statsnivå kan förklara orsakerna bakom USA:s invasion av Irak 2003. Vår ambition är alltså inte att förklara samtliga orsaker bakom invasionen, utan mer specifikt hur just teorierna marxism och konstruktivism skulle förklara orsakerna utifrån dessa två analysnivåer. Vi har valt att avgränsa oss till att undersöka USA:s identitet som land, dess kultur och sociala praktiker och dess roll i att skapa en legitimering av invasionen – för att utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv förklara orsakerna bakom invasionen. Samt hur det kapitalistiska systemet, imperialism,

vinstintresse och USA:s hegemonstatus utifrån ett marxistiskt perspektiv har motiverat invasionen. Krig innebär nästan oundvikligt förödande konsekvenser och krigföring möter därmed ofta stort motstånd – så även i detta fall då invasionen ställdes inför intensiv kritik runt om i världen (Zehfuss 2014:614). Hur kommer det sig då att USA detta till trots valde att invadera Irak? Utifrån konstruktivistisk och marxistisk teori hoppas vi få en bättre förståelse för orsakerna bakom kriget men också till viss mån hur det legitimerades. Vår frågeställning lyder som följer:

- *Hur kan USA:s invasion av Irak förklaras utifrån ett marxistiskt respektive konstruktivistiskt perspektiv?*

Vi valde att utgå från teorierna konstruktivism och marxism eftersom vi finner det intressant att utgå från stat- och systemnivå då det är givande att undersöka hur det internationella systemets karaktär är uppbyggt, vilket både konstruktivismen och marxismen erbjuder bra förklaringar till. Teorierna kompletterar även varandra då bådadera kan benämnas som kritiska teorier men med olika fokuspunkter. Marxismen har ett mer materiellt och ekonomiskt fokus, medan konstruktivismen snarare inkluderar sociala värden och hur normer och ideér påverkar och påverkas av internationella relationer.

1.3 Statsvetenskaplig relevans

Irakkriget var planerat att sluta i maj 2003. Ändock präglas Irak än idag av omfattande demokratiska problem – trots att USA tillkännagav att de hade lyckats med demokratiseringen av landet. Följaktligen är fallet aktuellt eftersom vi kan se tydliga efterdyningar och konsekvenser av Irakkriget än idag. Eftersom USA fortfarande kan ses som en stormakt i den världspolitiska arenan, är ämnet högst relevant eftersom liknande konflikter kan uppstå i framtiden och denna uppsats kan bidra med en förståelse utifrån ett konstruktivistiskt respektive marxistiskt perspektiv för vilka orsaker som kan ligga bakom en invasion av sådant slag.

Fortsättningsvis ser vi en lucka vad gäller tidigare forskning om orsaker bakom invasionen av Irak som behandlar just ett konstruktivistiskt respektive marxistiskt perspektiv i samma studie, samt kopplingar mellan dessa perspektiven i relation till invasionen av Irak. Uppsatsen har således inomvetenskaplig relevans då den kan

kopplas till en vetenskaplig diskussion om ämnet. Uppsatsen har även en utomvetenskaplig relevans, då den är aktuell både på ett politiskt och samhällsligt plan – eftersom liknande konflikter kan uppstå igen. (Esaiasson et. al. 2017:32).

2 Marxistisk teori

2.1 Marxismens framväxt

I mitten av 1840-talet framförde Karl Marx och Friedrich Engels sin analys av industrisamhället. De menade att kapitalisternas vinstdriv skulle skapa ännu större motsättningar mellan de två dominerande samhällsklasserna: bourgeoisien och proletariatet. De som redan var rika skulle tjäna ännu mer kapital genom att exploatera proletariatets arbete. Sedan kapitalismens framkomst har samhället varit uppdelat i en orättvis arbetsfördelning och människor har utnyttjats i oreglerade marknadskrafter. (Linklater 2013:116). Genom revolution skulle det allt växande internationella proletariatet befria människor från förtryck, exploatering och fattigdom (2013:113). Enligt Marx består samhället av en bas och en överbyggnad. I överbyggnaden inkluderas de politiska, kulturella, filosofiska och juridiska delarna av samhället. Basen däremot, definieras av samhällets produktionsförhållanden och det ekonomiska systemet. Överbyggnaden styrs av basen och förändring i samhället måste således även komma från basen. (Nationalencyklopedin u.å.). Nya tolkningar av marxism har utvecklats sedan 1980-talet och många idéer för att utveckla en mer komplex politisk ekonomisk tagning till internationella relationer har utvecklats, där målet är att kunna förstå samspelet mellan marknad och stat, det internationella statssystemet och den kapitalistiska världsekonomin, samt mellan produktion och makt (Linklater 2013:114). Nedan följer de inriktningar inom marxismen som kommer att behandlas i analysen.

2.2 Världssystemteorin

Världssystemteorin har sitt ursprung från sociologen Immanuel Wallerstein. Teorin syftar på att rika länder drar fördel från och exploaterar fattigare länder. Det vill säga, på vilket sätt ett land är integrerat i det kapitalistiska världssystemet avgör hur ekonomisk

utveckling sker i landet. Enligt Wallerstein är systemet uppdelat i en hierarki med tre olika kategorier av länder: core- eller kärnländer, semiperiferi-länder och periferi-länder. Kärnländerna, till exempel USA och Tyskland, äger majoriteten av världens kapital och har kontroll över världsmarknaden och de betydande ekonomiska överenskommelserna. Semiperiferi-länder, som exempelvis Mexiko och Sydafrika, kännetecknas av att dem är mindre utvecklade än kärnländerna, men fortfarande mer utvecklade än länderna i periferin, som Irak, som är starkt beroende av kärnländerna för kapital, och bidrar även med arbetskraft. De rika staterna drar således nytta av och är beroende av billig arbetskraft och råmaterial från länderna i periferin. (Cosma 2010:222). Vidare leder detta oss vidare till imperialism.

2.3 Imperialism

Under början av 1900-talet till slutet av första världskriget utvecklades ideér om imperialism bland marxister för att illustrera konflikten mellan kapitalistiska industriländer om koloniernas resurser. Länderna i Europa under första världskriget hade expanderat så pass mycket att resurserna började sina och de var nu tvungna att slåss sinsemellan om kolonierna. Detta ledde i sin tur till att kapitaliststaterna var tvungna att söka sig utanför Europa för flera nya marknader som kunde exploateras. (Kitching 1981). Imperialism är således en naturlig följd av kapitalism.

Rosa Luxemburg utvecklade Karl Marx ideér i och med förändringar i den nordamerikanska och europeiska kapitalismen. Luxemburgs analys om imperialism åsyftar att kapitalistländer tävlar om det som finns kvar av den icke kapitalistiska delen av världen. Det vill säga den delen av världen som kapitalismen måste röra sig emot för att kunna säkerställa att kapitalismen fortgår. Om kapitalistisk expansion inte längre är möjligt kommer det ekonomiska kapitalistiska systemet falla samman. I och med att området som kapitalistiska länder kan expandera mot minskar, ökar också risken för våld i periferin och att konflikter bryter ut mellan kapitalistiska länder som konkurrerar om dess resurser. (Kitching 1981).

Ett exempel på en viktig resurs för kapitalistiska stater, som också finns i periferin, är olja. Olja är den enskilt största energikällan som finns i världen och är central för världsekonomin. Ingen annan råvara ger större strategisk makt och att

kontrollere oljen innebærer økt kontroll av de som er avhengig av den og over den globale økonomi. Den største tilgangen av verdens kjente oljereserver finnes i Persiske Golfen. Eftersom etterspørselen på olje har økt, som den ble aktuell på markedet, øker også Persiske Golfens strategiske betydning. Ifølge Everest har store deler av USA:s utenrikspolitikk siden andre verdenskrigs slutt handlet om å kontrollere Mellanøsten og dens oljeresurser. (Everest 2003:19). USA er verdens største mottaker av direkteinvesteringer og den globale økonomi er avhengig av dem. På grunn av dette har USA kommandoen over verdensøkonomi og petrokemikalier er en sentral drivkraft. Nasjonale oljebolag kan ha en titulær suverenitet over ressursene, men de fleste av oljeforetakene er basert i Houston, USA som kontrollerer den globale aktiviteten for å produsere og finne råolje. De amerikanske oljeforetakene har vært virksomme i Irak siden etter USA:s invasjon av landet 2003. (Lehmann 2019:430).

2.4 Robert W. Cox's tolkning af Gramsci's hegemoni teori

I teksten "*Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method**" af Robert W. Cox, skriver Cox om hvordan han selv forstår hvad Gramsci, som var en marxistisk filosof som har utviklet marxistiske ideer, mente med begrepet "Hegemoni" og andre relaterte begreber. Derudover skriver Cox også om hvordan han tenker at disse begreber kan brukes til å forstå problemer i verdens ordenen. (Cox 1983:162). Når ordet "Hegemoni" benyttes i resten af teksten refereres der til Gramsci's forståelse af ordet. Cox utgår først og fremmest fra Gramsci's begrep hegemoni og andre relaterte begreber, og her er det relevant at nevne, at Gramsci's hovedsaklige fokus, når det gjelder begrepet hegemoni, ligger på enkelte stater, fremfor det internasjonale system. Ifølge Gramsci, innebærer begrepet hegemoni, at der innenfor et samfund, en stat, er en ledende klasse, som har stor innflytning på staten samt dens ager. På bakgrunn av dette, mente Gramsci også, at man derfor skulle have en utvidet definisjon af staten. En definisjon af staten skulle ikke kun omfatte de administrative, utøvende og tvungne statsapparater, men også de strukturer i civilsamfundet som utgjør et grunnlag for selve den politiske struktur i samfundet - det vil altså si den klasse som utgjør en hegemon i det pågående samfund. Gramsci mente at den ledende klasse i samfundet, som utgjør en hegemon, via dens innflytning over staten, og etterfølgende igjennom forskjellige institusjoner i samfundet, skaper spesifikke adferdsmønstre og

forventninger hos befolkningen i den pågældende stat, som stemmer overens med den sociale orden som verdens hegemonen har skabt. (Cox 1983:164).

Et vigtigt begreb for Gramsci i denne forbindelse var "Historic bloc", som er et begreb som handler om en hegemon's komplekse og modsætningsfulde sammensætning. Hegemonen består både af det civile samfund og staten, som udgør en solid enhed - og en hegemon kan ikke eksistere uden en ledende samfunds klasse. Gramsci kaldte blandt andet det civile samfund for "structures" og staten for "superstructure" – og mente at "the superstructure" var en afspejling af de sociale relationer i forbindelse med produktion i en stat, det vil sige en del af "the structure". Indenfor en hegemon er ideologiske, politiske og etiske sfærer altså forbundet med den økonomiske sfære, hvilket gør en hegemoni til en kompleks og modsigelsesfuld enhed. (Cox 1983:167f.). Gramsci var dog ikke kritisk overfor at hans hegemoni begreb samt andre begreber, kunne overføres på den globale arena – hvilket er præcist hvad Cox har valgt at gøre (1983:169).

Retter man nu fokus på Cox's forståelse af internationale relationer ud fra Gramsci's forskellige begreber, er det dog stadig staten, og her menes der den tidligere nævnte udvidede forståelse af staten, som udgør det sted hvor sociale kampe udspiller sig og samtidigt er staten også den grundlæggende enhed i internationale relationer. (Cox 1983:169). Men i stedet for at se denne hegemon som værende en styrende klasse indenfor et samfund, ser Cox i stedet denne hegemon som værende en stat i verden, som på grund af dens hegemon-status, har stor magt over hvordan resten af verden skal agere og opføre sig. Ifølge Cox kan disse hegemoner opstå på følgende måde:

Those states which are powerful are precisely those which have undergone a profound social and economic revolution and have most fully worked out the consequences of this revolution in the form of state and social relations (Cox 1983:169).

Disse revolutioner indenfor stater, bevæger sig efterfølgende ud over de nationale grænser, og bliver til såkaldte "internationally expansive phenomena" (Cox 1983:169). En verdens hegemon er altså en udvendig udvidelse af den nationale hegemoni som er skabt af en ledende social klasse indenfor et givent land, og sociale institutioner, kultur, økonomi og teknologi forbundet med verdens hegemonen bliver imiteret af de andre lande i verden (1983:171). Cox skriver samtidigt at denne internationale hegemoni, er en orden som eksistere indenfor en verdens økonomi som har en tilhørende ledende

produktionsmåde, som trænger sig ind i alle lande i verden og som derudover skaber underordnede produktionsmåder (1983:171). Verdens hegemoni består af følgende 3 strukturer; en politisk struktur, en økonomisk struktur og en social struktur. Og derudover siger Cox følgende om hvordan verdens hegemoni bliver udtrykt:

World hegemony, furthermore, is expressed in universal norms, institutions and mechanisms which lay down general rules of behaviour for states and for those forces of civil society that act across national boundaries - rules which support the dominant mode of production (Cox 1983:172).

Afslutningsvist, er det også værd at nævne, at for være en hegemon så skal en stat grundlægge samt beskytte en verdensorden, og denne verdensorden skal være såkaldt "universal in conception". Samtidigt skal denne verdensorden være en, som de fleste andre stater finder forenelig med deres egne interesser. (Cox 1983:171).

Men hvordan styre denne verdens hegemon mere specifikt resten af verden, ifølge Cox? Cox beskriver en mekanisme hvorved verdens hegemonen's universelle normer bliver udtrykt til resten af verdenen, nemlig via den internationale organisation, som dækker over processen hvorigennem hegemonen's institutioner og ideologier bliver udviklet. Vi vælger dog kun at fokusere på ét af aspekterne af hvordan disse institutioner og ideologier bliver udviklet, selvom der findes flere, da det er dette aspekt som er mest relevant for vores analyse:

Among the features of international organization which express its hegemonic role are the following: (1) they embody the rules which facilitate the expansion of hegemonic world orders (Cox 1983:172).

Disse institutioner og ideologier er altså i høj grad med til at styrke hegemonen og dens verdensorden. Følgende eksempel viser hvordan netop denne situation hvor institutioner og ideologier styrker hegemonen og dens verdensorden, udspiller sig i virkeligheden i relation til vores case: nogle af de største institutioner i verden så som FN og NATO, er bygget op omkring værdier, så som demokrati og frihed, som fremmer den amerikanske agenda. Derudover kan man også argumentere for at der i verden findes en form for fremtrædende vestlig liberal ideologi, som i høj grad er skabt af USA, som også fremmer den amerikanske agenda.

Derudover påstår Cox også at internationale regler og institutioner som oftest er initieret af den stat som har skabt verdens hegemonien og disse internationale institutioner udøver også en ideologisk rolle, hvor de er med til at definere policy “guidelines” for stater, samt legitimere visse praktikker og institutioner på det statslige niveau. Afslutningsvist kan det også siges, at disse institutioners orientering afspejler de dominante økonomiske og sociale kræfter i verdenssamfundet som er grundlagt af hegemonen. (Cox 1983:172).

3 Konstruktivism

3.1 Konstruktivismens framväxt

Före konstruktivismens framväxt i slutet av 1980-talet var materialism och rationalism de främsta elementen i såväl realistiska, marxistiska, och liberala inriktningar, och det fanns således begränsat utrymme för sociala värden och hur normer och ideér påverkar och påverkas av internationella relationer. Konstruktivismen växte därav fram som en utmanande teori. (Reus-Smit 2013:233). Den tidigare dominerande realistiska synen på människor som av naturen egoistiska och självcentrerade hade tidigare förkastats av första vågen kritisk teori som erbjöd en ny tolkningsram ur vilken mänskligt beteende och internationella relationer kan förstås. Det vill säga att människor är sociala varelser som lever i ett socialt konstruerat samhälle, där kommunikation, språk och kultur spelar en avgörande roll. I denna alternativa ontologi grundar konstruktivister sina förklaringar till varför världen ser ut som den gör. Kalla krigets slut väckte många intressanta frågor avseende världspolitiken och öppnade upp för nya teoretiska förklaringsmodeller som möjligen kunde fylla de kunskapsluckor de tidigare dominerande teorierna inte lyckades besvara, och sedermera välkomnades konstruktivismen. (Reus-Smit 2013:222f.).

3.2 Sociala strukturer, normer och identitet

Statsvetaren och konstruktivisten Alexander Wendt menade att “anarchy is what states make of it”. Det vill säga; den internationella arenan är socialt konstruerad och formas av de idéer och attityder som präglar världens stater. (Burchill & Linklater 2013:29). Anarki är relativt för konstruktivister vars fokuspunkt är att idémässiga och normativa strukturer som tro, idéströmmingar, kultur, normer och allmänna värden är lika viktiga som materiella strukturer, och hävdar att dessa sociala strukturer utövar ett starkt inflytande både vad gäller sociala relationer men även politiskt agerande. Konstruktivismen fokuserar på sociala identiteter och menar att det är nödvändigt att förstå hur aktören i fråga utvecklade sin åsikt eller sina intressen för att kunna förstå varför den handlar som den gör. (2013:224f.) Konstruktivister avfärdar inte realismens idé om att människor kan besitta vissa egenskaper men menar emellertid att dessa inte ryms i ett vakuum utan samverkar med våra definitioner av till exempel världen, självet och dess egenskaper. Aktörer och strukturer är alltså ömsesidigt konstituerade. Det vill säga att samhällets normativa och idémässiga strukturer skapar aktören, men dessa aktörer skapar även strukturerna. Den rådande internationella normen där en liberal demokrati är det dominerande legitima sättet att upprätthålla ett samhälle - med viktiga praktiker som mänskliga rättigheter och fri marknad - existerar och bibehålls på grund av att liberala demokratiska stater fortsätter konstruera denna norm i praktiken. Enligt konstruktivismen är människan en djupt socialt inbäddad varelse ur den mån att olika identiteter är en direkt produkt av det rådande samhällets institutionella normer, värderingar och kultur. (2013:225ff.).

I analysdelen av uppsatsen som utgår från ett konstruktivistiskt perspektiv diskuteras neokonservatismen som en idépolitisk norm vid tiden för USA:s invasion av Irak. Neokonservatism är en idépolitisk inriktning som fick stort inflytande bland Bush-administrationen efter kalla kriget. Amerikanska neokonservatister förespråkade unilateralism snarare än multilateralism och hade en vision om ett nytt hegemoniskt amerikanskt paradigm. Vidare menade neokonservatister att förebyggande krig var essentiellt i det globala systemet – och att demokratisering och fred rättfärdigt kunde nås med hegemoniskt våldförande som medel. (LauTerbach 2011).

3.3 Konstruktivismens analysnivåer

Konstruktivismen kan delas upp i tre olika former: systemnivå, enhetsnivå och holistisk nivå (Reus-Smit 2013:218). Vad gäller systemnivån ligger fokus på hur olika statliga aktörer interagerar med varandra – som till exempel USA:s interaktion med Irak. Konstruktivister menar att staters sociala identitet konstitueras av de normer och strukturella idéer som finns i det internationella systemet. På enhetsnivå, fokuserar konstruktivister, till skillnad från vid systemnivån på inhemska rättsliga och sociala normer och dess relation med staters identitet och intressen. Den sista holistiska nivån fungerar som en brygga mellan de två tidigare nivåerna och inkluderar med andra ord båda perspektiven. (2013:227f.).

4 Metod

4.1 Teorikonsumerande fallstudie

Vår metod för denna uppsats är en fallstudie över USA:s invasion av Irak där vi använder teorierna marxism och konstruktivism, oberoende av varandra för att därefter försöka förklara hur ett marxistiskt respektive konstruktivistiskt perspektiv kan förstå fallet. Vår uppsats är därför teorikonsumerande i den mån att vi utgår från teoretiska perspektiv för att förklara fenomenet. Huruvida en text är teorikonsumerande eller teoriprovande är emellertid inte helt självklart. Dock menar vi att vår uppsats inte ämnar att pröva teorierna marxism och konstruktivism gentemot varandra som i en mer teoriprovande studie. Därutöver ämnar vår uppsats inte att värdera svagheter och styrkor för respektive teori, vilket en teoriprovande studie kan göra. I vår uppsats använder vi snarare de redan existerande teorierna för att se hur dessa skulle förklara vårt fall, vilket innebär att den blir teorikonsumerande. (Esaiasson et. al. 2017:42).

Denna studie är en fallstudie då uppsatsens syfte inte är att utveckla nya breda generaliseringar på teoretiskt plan, utan snarare att förklara och förstå vårt valda fall som ett mål i sig. Vi har valt att göra en idiografisk fallstudie som är teoriguiddad, med andra ord är studiens syfte att förklara det specifika fallet och inte generalisera utöver det. (Levy 2008:4).

4.2 Avgränsningar

Storbritannien var USA:s viktigaste allierade i kriget (Globalis 2018). Vi har dock i denna uppsats valt att avgränsa oss till att fokusera på USA som aktör som är den mest framstående i konflikten. Vår analys kommer att utgå ifrån system- och statsnivå. Vi fokuserar därmed inte på de individuella aktörerna: USA:s president George W. Bush och Iraks president Saddam Hussein. Detta för att de teorier vi valt att använda oss av är mer strukturella i sin natur och därför svårare att förklaras utifrån en individnivå. Däremot kommer vissa delar av Bush-administrationens agerande och uttalanden att tas upp då det är den administrationen som representerade och ledde USA vid tidpunkten av kriget, och påverkades av den rådande strukturen och de normer som enligt konstruktivismen ligger till grund för diskurser kring Irak och valet att invadera landet.

Det finns många intressanta teorier inom internationella relationer, som likväl hade kunnat bidra med bra förklaringar till invasionen. Vi valde däremot att avgränsa oss till två stycken eftersom vi inte skulle ha tid eller utrymme i texten för att analysera samtliga IR-teorier, men också av den orsak att ett färre antal teorier underlättar en djupare och mer utförlig analys.

Marxismen har ett stort inflytande inom internationella relationer men är emellertid en väldigt bred teori som har stort fokus på förhållandena och dynamiken *inom* staten, men eftersom vi i vår uppsats fokuserar på system- och statsnivå ur ett mer mellanstatligt perspektiv har vi valt att begränsa oss till de inriktningar inom marxismen som handlar om just detta. Vi har utgått från Cox analys av Gramscis hegemoniteori, Wallersteins världssystemteori, Luxemburgs teori om imperialism, samt det grundläggande fokuset som är gemensamt för alla marxistiska teoretiker, det vill säga kapitalismen och vinstintresset det innebär. Vi har även inkluderat ett stycke som behandlar oljans betydelse för den globala ekonomin. Följaktligen är det viktigt med en förståelse avseende hur mycket den internationella marknaden influeras av petroleum.

Vi har valt att utgå från en bred tolkning av konstruktivismen och har således inte avgränsat teorin på samma sätt som den marxistiska teorin. Vi har fokuserat på de mest centrala idéerna inom konstruktivismen som berör sociala värden, normer, identitet, hegemoni, makt och diskurser. Däremot har vi valt att inte koncentrera uppmärksamheten på individnivå inom konstruktivistisk analys, för att istället fokusera på system- och strukturnivå.

4.3 Material

Materialet vi använder behandlar tidigare forskning, böcker och vetenskapliga artiklar som berör Irakkriget, marxism, konstruktivism och olja. Vi har främst använt sekundärkällor, trots att primärkällor oftast är att föredra (Esaiasson et. al 2017:278ff.). Dock anser vi att våra valda källor har hög trovärdighet då de är skrivna av akademiker, forskare och professorer som har mycket kunskap inom vårt valda ämne. Därefter analyseras empirin utifrån våra teoretiska perspektiv för att kunna analysera hur USA:s invasion av Irak kan förklaras utifrån dessa.

5 Analys utifrån ett marxistiskt perspektiv

5.1 USA:s kapitalistiska drivkraft efter olja

Den huvudsakliga orsaken som Bush-administrationen motiverade invasionen av Irak med var att eliminera vad man antog var deras massförstörelsevapen och att tillse ett regimskifte i landet. Det som är utmärkande för marxismen är att den riktar stark kritik mot kapitalismen som genomsyrar det internationella systemet och hur den formar världspolitiken, samt dess klassförtryck och kampen mellan proletariatet och kapitalisterna. (Linklater 2013:116). Ur en marxistiskt lins skulle den amerikanska invasionen av Irak ha orsakats av den aggressiva kapitalism som genomsyrar rika kapitalistiska länder som USA, med målet att kontrollera Iraks oljeresurser för vinst och framtida materiella behov. Irakkriget kan tolkas som ett traditionellt krig mellan flera stater, dock anser marxismen att det finns andra faktorer som spelar in – såsom kapitalismen som präglar den globala strukturen, och menar att denna struktur är en förklaring till invasionen. För att USA skulle ha möjlighet att rättfärdiga invasionen spelade medierna en mycket viktig roll i att få stöd för invasionen hos allmänheten, ett stöd som inte var så starkt i början av kriget. Ett mantra för de många människor som protesterade mot kriget var ”no blood for oil”. (Baylis et. al. 2017). Enligt marxismen är således oljan en viktig aspekt att diskutera. Detta eftersom basen i det internationella

systemet består av den ekonomiska ordningen, och följaktligen är denna mycket beroende av oljeproduktionen. Innan invasionen la flera högt uppsatta amerikanska tjänstemän, däribland vicepresidenten Dick Cheney fram förfalskat material om att Husseins regering bistod den islamistiska terrorgruppen al-Qaeda (Dastagir et. al. 2016:111). Utifrån ett marxistiskt perspektiv blir detta ytterligare ett bevis på USA:s ekonomiska och kapitalistiska intressen i kriget – att framföra falska dokument om ett samröre mellan al Qaeda och Hussein implicerar att det måste finnas någon bakomliggande orsak som motiverade denna orättfärdiga handling. En orsak som överskuggar motiveringen om att demokratisera Irak. Cheney och flera andra högt uppsatta politiker och företagsledare i landet ägde aktier i stora oljebolag. Detta bekräftar de kapitalistiska värderingar som präglar eliten i länder i kärnan, som USA. Att den amerikanska regeringen motiverade invasionen med argumentet att de skulle frigöra Irak och främja demokratiska värderingar blir således motsägelsefullt utifrån ett marxistiskt perspektiv. De amerikanska vapen- och oljeföretagen har stark ekonomisk koppling till regeringen, då den amerikanska staten är deras viktigaste klient. USA:s påstående om att vilja befria Iraks folk från en auktoritär regim blir även motsagd av faktorn att när invasionen startade bombades civila, statliga och militära byggnader, samtidigt som de byggnader som var kopplade till oljeproduktionen lämnades helt oskadda (Dastagir et. al. 2016:111). Detta pekar starkt på att den irakiska oljan, som vid den tidpunkten var jordens näst största oljekälla, vägde mycket tyngre än befrielsen av Irak. Detta belyser även hur den amerikanska regeringen hade starka intressen i kriget, med anledning av de ekonomiska vinster det innebar att ha kontroll över oljekontrakten i Irak. Michael Klare skrev i sin omnämnda artikel ”More blood less oil” (2005) att det fanns en stor förväntan under de första dagarna av invasionen då eliten inom oljeföretagen förväntade stora vinster (Dastagir et. al. 2016:112). Vidare lovade den irakiska politiska ledaren Ahmed Chalabi, den amerikanska regeringen att de, direkt efter de hade avsatt Hussein, skulle bli tilldelade fördelaktiga oljekontrakt. Dessa kontrakt visade på att Irak hade möjligheten att fördubbla sin produktion av olja på endast en dag och amerikanska oljeföretag fick enkel tillgång till dem. (ibid.). Enligt marxismen pekar detta tydligt på att oljan inte endast var ett plus i kanten som skulle tillkomma efter kriget, utan ger en förklaring till varför USA valde att invadera Irak.

5.2 Världssystemteorin och imperialism

Ytterligare ett marxistiskt perspektiv ur vilken USA:s invasion av Irak kan förstås är Immanuel Wallersteins världssystemteori där han beskriver hur världen är uppdelad i två block, där de rika kärnländerna exploaterar fattigare länder i periferin. Kapitaliststaterna förfogar över toppmodern teknologi och har kontroll över majoriteten av jordens resurser. Irak, som ses som ett land i periferin, är beroende av kärnländerna – som exempelvis USA för ekonomiskt bistånd, samtidigt är kärnländerna beroende av deras tillgångarna i periferin. Husseins starka motstånd mot USA oroade därför den kapitalistiska eliten, då det fanns en risk att deras ekonomiska fördelar och kontroll som kärnland kunde minska om Hussein tilläts sitta kvar på makten. Därför var det enligt detta marxistiska perspektiv, ingen tvekan för USA, som ett kärnland, att ockupera och invadera Irak för landets oljetillgångar, som var en nödvändighet för USA:s kapitalistiska vinstintresse. På andra sidan är Irak, i periferin ett sårbart land eftersom deras ekonomiska säkerhet är mycket beroende av den amerikanska marknaden och dess bistånd. (Dastagir et.al. 2016:113).

Om Wallersteins världssystemteori tolkas utifrån en geopolitiskt synvinkel, står USA – kärnan i det internationella systemet – inför uppror hos länderna i periferin, som Irak. Det kan vara så att periferin som alltid varit beroende av kärnan, i vad som Wallerstein benämner som det "ojämlika utbytet", som systemet är uppbyggt på, börjar att fallera. Detta sker också i en tid då nya ekonomiska stormakter, som Kina, växer fram. I samband med detta och USA:s oro för minskad makt, pekar detta på en kommande omfördelning i Wallersteins systemteori, där USA får svårare att behålla sin position som hegemon. Utifrån denna marxistiska teorin, oroade Iraks och Saddam Husseins tydliga motstånd mot USA, den amerikanska kapitalistiska eliten och USA var tvungna att agera. Detta krig var alltså nödvändigt för USA, ur en marxistisk analys, dels för att bibehålla sin hegemonstatus i kärnan, likväl för att gynna dess kapitalistiska intressen.

Från ytterligare en marxistisk synvinkel kan invasionen förklaras av USA:s imperialistiska drivkrafter. Med andra ord ett driv efter expansion utanför landets gränser för att kunna införskaffa resurser och maktfördelar, vilket ger USA ett övertag över andra kapitalistiska länder. Imperialismen härstammar från ett kapitalistiskt synsätt. Nyckeln i den globala kapitalistiska ordningen grundas fortfarande i att den

största delen av jordens befolkning lever i ”den tredje världen” – såsom Afrika, Latinamerika och Asien och endast några få mer ekonomiskt utvecklade kapitalistiska länder, som USA och Japan består av cirka 15 % av jordens befolkning, men konsumerar ändå mer än 80 % av världens resurser. I och med den globala kapitalismen, som accelererar allt fortare, ökar konkurrensen mellan kapitalistiska stater som behöver röra sig allt längre bortom kärnan för att säkerställa att det kapitalistiska systemet hålls i rullning. (Everest 2003). Efter 9/11 skapade Bush-administrationen en säkerhetsstrategi som kallades för ”fullspektrum dominans”. Alltså en strategi som skulle garantera total dominans över Irak, även utan internationellt godkännande från FN. Detta visar på USA:s imperialistiska handlingar i Irak. Det vill säga att USA hade som drivkraft att omforma mellanöstern, kontrollera världens oljetillgångar, samt att skydda USA:s fortsatta hegemoni i framförallt Mellanöstern. (Altawaiji 2014:319). Således kan USA:s invasion ses som en imperialistisk handling. Genom att ta kontroll över Iraks oljetillgångar ökar USA:s geopolitiska makt men ger också en säkerhet och politiskt övertag över andra kapitalistiska stater. Det finns dock skillnader vad gäller hur imperialistiska länder har agerat tidigare i historien, där det främsta målet var att expandera territoriellt. USA:s invasion av Irak handlade inte främst om att utvidga sitt territorium, utan mer om att erhålla en större kontroll över resurser och den globala marknaden. Ur ett marxistiskt perspektiv kan det även hävdas att kapitalistiska stater gynnas av att andra stater inkluderas i det globala kapitalistiska systemet då både konsumtion- såväl som produktionskraften ökar (Bieler & Morton 2015:103). Genom att få tillgång till Iraks olja, hade USA möjligheten att öppna upp oljetillgångarna i periferin för andra kapitalistiska stater, till den globala marknaden. Utifrån ett marxistiskt perspektiv visar detta på att USA:s beslutsfattande utformades av ett konsekvent tänkande som skulle gynna det globala kapitalistiska systemet.

5.3 USA:s rolle som verdens hegemon

Fra et tredje Marxistisk perspektiv, nemlig Robert W. Cox's tolkning af Gramsci's "hegemon" begreb samt andre af hans begreber, kan USA's invasion af Irak forklares ud fra visse typer af pligter som en verdens "hegemon", i dette tilfælde USA, forventes at efterleve.

Dog er det relevant først at applicere Gramsci's begreb "Historic bloc" som vi tidligere har beskrevet, på internationale relationer, og på netop denne situation om USA's verdens hegemoni; ifølge begrebet "Historic bloc" så er det ikke kun resten af omverdenen som påvirkes af USA, for ifølge Gramsci, så er "superstructures" (i dette tilfælde USA) en afspejling af "structures" (resten af verden undtagen USA). Så påvirkningen går ikke kun én vej (fra hegemoni til resten af verdenen), men ifølge Gramsci begreb "Historic bloc" begge veje. Retter man nu fokus tilbage til Cox, så skriver han, som tidligere nævnt, at en verdens hegemon både skal grundlægge samt beskytte den verdensorden de selv har skabt (Cox 1983:171). Og netop her findes den første forklaring på USA's invasion af Irak ud fra dette marxistiske perspektiv - for hvis en hegemon skal beskytte en verdensorden, indebære det også at hegemonen skal opretholde denne verdens orden. Denne verdensorden består, som tidligere nævnt, blandt andet af en kapitalistisk verdens økonomi hvor USA står i fronten, men derudover består den også af visse sociale og politiske strukturer . Man kan derfor ud fra dette perspektiv, argumentere for at USA invaderede Irak for at opretholde sin position som verdens hegemon, ved at opretholde den økonomiske, sociale og politiske struktur/orden som de som verdens hegemon selv har skabt. Invasionen opretholder denne hegemoniske verdensorden økonomisk ved at den sikre USA sin position som værende et ledende land indenfor den kapitalistiske verdens økonomi, da de nu har fået tilgang til Iraks olie og derudover er den også med til at opretholde den kapitalistiske verdens økonomi mere generelt, da den sikre tilgang til olie i Mellemøsten, hvilket er vigtigt for "Core"-landene i verden. Invasionen opretholder også den sociale orden i denne hegemoniske verdensorden, da den yderligere tydeliggøre den sociale ulighed som eksistere mellem verdens landene i denne verdensorden, ved at tydeligt vise at et magtfuldt land, som man også kan kalde et land i verdens "core", let kan invaderer et mindre magtfuldt land, som også kan kaldes et land i verdens "periferi", i denne verdensorden. Man kan også argumentere for at invasionen opretholder den politiske orden i den hegemoniske verdensorden, for selvom at der ikke var politisk opbakning til invasionen fra FN så var der alligevel omkring 40 lande som deltog i invasionen - det vil sige omkring 40 lande som bakkede op om USA's politik omhandlede "preventive wars". Man kan altså sige, at denne brede koalition af omkring 40 lande er et udtryk for opbakning til USA's politik om "preventive wars" og derfor opbakning til denne del af hegemonen's politiske orden. Denne opbakning styrker også opretholdelsen af denne

del af den politiske orden, da den demonstrere en stor opbakning til denne type af politik.

Ud fra denne del af dette marxistiske perspektiv, som stammer fra Gramsci, men som er fortolket af Robert W. Cox, er årsagen på USA's invasion af Irak altså at det er USA's pligt at som verdens hegemon beskytte deres hegemoniske verdensorden, hvilket indebære at opretholde den, som er årsag til invasionen. USA invaderede altså Irak fordi at dette gjorde det muligt for USA at af pligt opretholde sin hegemoniske status, gennem at styrke både de økonomiske, sociale og politiske ordner/strukturer ved at invadere Irak.

En anden forklaring som kommer fra samme Marxistiske perspektiv, altså Robert W. Cox's fortolkning af Gramsci, og som på visse måder minder lidt om den første forklaring, handler om verdens hegemoner's grundlæggende ønske om at ekspandere sin verdensorden. Dette ønske om at ekspandere sin hegemoniske verdensorden, kan relateres til imperialismens ønske om at ekspandere Core landenes tilstedeværelse i verden, dog afviger den hegemoniske ekspandering lidt fra den imperialistiske ekspandering. Som tidligere nævnt skriver Robert W. Cox at en verdens hegemoni udtrykkes gennem institutioner, universelle normer og mekanismer som definere regler for grænseoverskridende civile kræfter samt stater, og disse universelle normer kommer til udtryk i den process hvorigennem hegemonen's ideologier og institutioner bliver udviklet. Cox nævner at én ting, blandt andre, som er fælles for den måde hvorpå institutioner og ideologier bliver udviklet er, at de "embody the rules which facilitate the expansion of hegemonic world orders". (Cox 1983:172). Eftersom disse institutioner og ideologier begge indbefatter regler som fremmer udvidelsen af den hegemoniske verdens orden, må man antage at der hos en verdens hegemon findes et grundlæggende ønske om at udvide sin hegemoniske verdensorden. Ud fra denne del af dette Marxistiske perspektiv er det altså USA's ønske om at som verdens hegemon ekspandere sin verdens orden som er forklaringen på USA's invasion af Irak. Dog har USA ikke direkte lavet regler i internationale institutioner som muliggør deres ekspansion og i den forbindelse deres invasion af Irak, for som tidligere nævnt havde de ikke opbakning fra institutioner så som FN, til at invadere Irak. Men i internationale institutioner, som i høj grad har været under USA's indflydelse, har USA alligevel fået implementeret dette liberale og vestlige synspunkt, at diktatur og undertrykkelse af befolkninger er uacceptabelt - og man kan sige at dette har skabt grobund for USA's invasion af Irak. Disse institutioner som USA har påvirket i høj grad har altså skabt

grobund for at USA har kunnet lave denne invasion, men det var ikke dem som i sidste ende muliggjorde invasionen. I forlængelse af denne argumentation, kan man også argumentere for at USA i den ideologi som de har fremmet med deres verdens hegemoni, har været med til at muliggøre deres invasion af Irak, denne ideologi, har bl.a. indebåret at autoritære styrer samt undertrykkelse af befolkninger er uacceptabelt, og at såkaldte “preventive wars” var en acceptabel måde at beskytte sit land på. Man kan se at denne ideologi som USA som verdens hegemon har fremmet, har haft stor indflydelse på verden, i og med at omkring 40 lande ønskede at støtte op om denne invasion.

Men hvordan har disse tanker som både er en del af en ideologi, men som også er en del af mentaliteten i nogle internationale institutioner, hjulpet USA med at ekspandere sin hegemoniske verdensorden? Det har de gjort ved at til vis del legitimere USA’s invasion af Irak, som i sidste ende har været med til at ekspandere USA’s hegemoniske verdensorden. USA har vidst at der var mange udemokratiske lande i verdens periferien som havde mange ressourcer – og USA vil gerne udnytte denne situation, da det kunne ekspandere deres verdensorden. Derfor har USA udviklet disse tanker om at undertrykkelse af befolkninger og diktatur var uacceptabelt, men at “preventive wars” var acceptable, da dette ville give dem mulighed for at invadere den type af udemokratiske lande med mange naturressourcer, og dermed ekspandere deres verdensorden, under dække af at de var med til at lave et regime skifte i landet samt befri befolkningen, men hvor deres egentlige grund til at gå ind i Irak, og dermed forklaringen på invasionen fra denne del af dette marxistiske perspektiv, var for at ekspandere deres egen hegemoniske verdensorden, hvilket Irak var et passende sted for at gøre netop dette.

Dette marxistiske perspektivs to forklaringer på USA’s invasion af Irak, handler altså om beskyttelse og dermed opretholdelse af USAs hegemoniske verdensorden, og USA’s pligt til at ekspandere sin hegemoniske verdensorden. Men der findes dog også god grund til at forholde sig kritisk til disse to forklaringer, som peger på at en hegemon altid skal beskytte/opretholde sig selv eller ekspandere sig selv – for kigger man på USA’s senere historie, er det ikke altid sådan det har forholdt sig i virkeligheden. Kigger man på Trumps embedsperiode, hvor man fortsat så USA som en verdens hegemon, fremmede Trumps politik ikke altid disse to kriterier om at beskytte/opretholde eller ekspandere sin hegemoniske verdensorden, dette fremgår hvis man kigger nærmere på hans politik angående arbejdspladser, for i dette henseende blev han citeret for at gøre

følgende; “Trump claimed to be laser-focused on bringing back manufacturing and mining jobs, renegotiating trade deals that lead to work disappearing overseas” (Thorbecke 2021). Netop denne politik går stik imod de to ovennævnte kriterier, da man fremfor at beskytte/opretholde eller ekspandere sin hegemoniske verdensorden, hvor man er et ledende land indenfor verdens kapitalismen’s core, tværtimod svækker denne orden, da man i stedet for at sørge for en skarp adskillelse mellem periferi, semiperiferi og core (hvor hegemonen selv befinder sig i core), i stedet skaber politik som sigter efter at bringe flere traditionelt “periferi-jobs” tilbage til sit eget land, og altså tilbage i core. Disse to forklaringer ud fra dette marxistiske perspektiv, kan altså problematiseres ud fra Trumps politik angående arbejdspladser i USA.

6 Analys utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv

På systemnivå kan invasionen av Irak förstås ur olika perspektiv: Bush-administrationens strävan att eliminera Iraks eventuella massförstörelsevapen, men också – som en efterdyning av 9/11, USA:s “krig mot terrorism” och dess antaganden om ett samröre mellan Saddam Hussein och al Qaeda. Slutligen motiverades invasionen även genom en norm att förebygga krig och ett mål om att göra Irak demokratiskt och att frigöra det Irakiska folket. (Levy & Thompson 2010:17). USA:s utrikespolitik som följde 9/11 kallades “The Bush doctrine” och var uppdelad tre steg: det första handlade om att USA skulle förebygga krig, det andra behandlade unilateralism, det vill säga att USA skulle agera i självbestämmande lag och det tredje berörde målet om USA som hegemoni – ingen annan makt skulle utmana USA (Aydin & Tekin 2016:117). Nedan diskuteras dessa olika aspekter utifrån ett konstruktivistiskt synsätt vidare.

6.1 “Den demokratiska freden” och neokonservatism

Konstruktivismen erbjuder flera olika perspektiv och tolkningsramar ur vilken USA:s invasion av Irak kan förstås. Demokratier ingår sällan krig på grund av den liberala demokratiska normen att undvika krig till högsta grad. Dock är sådana normer – om den demokratiska freden – inte ett träffsäkert hinder mot krigföring då demokratiska stater faktiskt har inlett imperialistiska krig mot svagare stater, utan ett tydligt hot från den svagare statens sida, vilket även bekräftas utifrån en marxistisk analys. Dessutom har demokratiska stater utkämpat krig mot autokratier med en styrka som inte är proportionerligt med ett rimligt säkerhetshot från den autokratiska staten. (Levy och Thompson 2010:109). Konstruktivismen betonar här en delad identitet vad gäller demokratisk kultur, vilket kan bidra med en bättre förståelse för demokratiska staters krigföring mot icke-demokratier och i sin tur varför USA valde att invadera Irak. Levy och Thompson förklarar att det uppstår en så kallad “othering”, där icke-demokratiska stater avskärmas och definieras som “de andra” och att det finns ett “vi” och “dom”, vilket underlättar fientligt beteende på ett psykologiskt plan. Vidare, är det oftast demokratier som startar krig mot auktoritära regimer och inte tvärtom, vilket tillika ifrågasätter den demokratiska fredliga normen. (2010:110). Vad gäller USA:s invasion av Irak kan denna typ av “othering” verkat som en legitimering av invasionen och således underlättat amerikanernas beslut att invadera. Sociologen Judith Butler har uppmärksammat en konstruktion om “grievability” som illustrerar hur västerländska liv är mer “grievable” än till exempel de civila irakier som dödades i kriget. En konstruktion som grundas i att vissa liv anses mer värda än andra. (Zehfuss 2014:615). Med andra ord fungerar “othering” inte som en förklaring till invasionen i direkt mening, utan snarare, enligt konstruktivismen, som ett sätt att förstå hur invasionen kunde äga rum. Att det fanns en delad identitet i världssamfundet som konstruktivister kan hävda verkar som en legitimering och möjligtvis även kan ha banat vägen för invasionen, går hand i hand med den konstruktivistiska tanken om att idéer och normer påverkar internationella politiska beslut. Med denna analys i åtanke är det givande att försöka förstå hur USA ser på sin identitet i det internationella världssamfundet.

För att förstå hur aktörer (i detta fall en stat) agerar, bör man i enlighet med konstruktivismen inte bara analysera identiteter utan också förstå vilka idéer och intressen som de sociala strukturer och identiteter i samhället vid tidpunkten i fråga bygger på. Statsvetaren Toby LauTerbach menar att invasionen grundades i en kulturell norm om att förebygga krig genom demokratisering, och som ett sätt för USA att hävda sin roll som världspoliser (LauTerbach 2011:66). Denna norm baseras på

neokonservativa idépolitiska strömningar som sägs ha haft stor inverkan på Bush-administrationen. Neokonservatismen förespråkar en spridning av demokratisering i världen. Före 9/11, under kalla kriget och under gulf-kriget var den rådande amerikanska säkerhetsnormen en konservativ struktur som värnade geopolitisk stabilitet och multilateralism där USA fick gehör för sina intressen via samarbete, men efter 9/11 – och i led med “war on terror” ändrades denna paradigm. (2011:68). Den nya neokonservativa normen om att förebygga krig var en del av en ny amerikansk strategisk kulturell vision som förespråkade att demokrati kunde nås med hjälp av hegemoniskt våldförande (2011:61). Strategisk kultur, förklarar LauTerbach, definieras av konstruktivister som den roll kulturella influenser (oftast i form av normer) spelar vad gäller politiska beslut som bestämmer till exempel när och hur våld bör användas (2011:62). Men hur fungerar detta normskapande i praktiken? LauTerbach skriver:

A potential international norm becomes a norm at the state or unit level when the “negotiated reality” among elites and important groups leads to its acceptance via persuasive discourse. International pressure in support of the proposed international norm then builds over time as state and nonstate actors who support the prospective norm try to convince other states to follow the new norm, leading to a “norm cascade” in which “norm internalization occurs” in international society (2011:64)

Denna typ av normskapande som beskrivs i citatet ovan kan ha varit fallet även för USA och Bush-administrationen efter 9/11, där det framfördes en vision om ett Amerika som naturligt och självklart välvilligt, vars mål är att besegra den världshotande irrationella militanta islamistiska ideologin genom demokratisering som medel (LauTerbach 2011:65). Visionen och diskursen om USA som felfri och världspolis är minst sagt problematisk då den i praktiken kan leda till att USA:s handlingar ses som legitimerade utan någon vidare kontroll, och därför ha möjlighet att starta krig mot mindre legitima stater - som Irak i detta fall.

Värt att ha i beaktning är däremot att denna neokonservativa norm om att förebygga krig – genom våldsamma handlingar eller ej – kan verka motsägelsefull då den ställs emot normen om den “demokratiska freden” och den liberala demokratiska normen att undvika krig till högsta grad, samt det generella motståndet som finns avseende krig och våldsföring. Som nämnts tidigare i uppsatsen möter krigföring i allmänhet stort motstånd – så även i detta fall då USA invaderade Irak. Det finns alltså en paradox inom denna konstruktivistiska förklaring där teorin dels förklarar att den

ideologiska norm som ligger bakom Bush-administrationens offensiva agerande är neokonservatismens optimistiska norm angående krigföring som ett sätt att förebygga krig, samtidigt som en rådande allmänmänsklig norm i samhället sägs vara en som motsätter sig våld. Möjligtvis påverkade de neokonservativa strömningarna främst ledningen i Washington, samtidigt som normen som opponerar sig mot krig lever kvar hos allmänheten. Värt att nämna är vidare att Bush-administrationen utförde ett massivt propagandapåslag för att påverka den allmänna opinionen till att stödja invasionen av Irak (Levy & Thompson 2010:176) – med ett mål att byta ut den tidigare anti krig-normen mot den nya neokonservativa normen om “preventative wars”. Trots denna motsättning gällande dessa två normer kan hävdas att den neokonservativa normen var stor bland beslutsfattare i USA och senare även hos det amerikanska folket och i enlighet med konstruktivismen således även kan förklara de politiska besluten.

6.2 Hegemoni och makt

Ytterligare en anledning bakom invasionen kan vara ett försök att skrämja bort framtida eventuella hot - som till exempel Kina, Iran och Nordkorea och förhindra att dessa utvecklar massförstörelsevapen som skulle kunna försvåra USA:s inflytande i persiska viken (LauTerbach 2011:66). Med det i åtanke hävdar en del konstruktivister att den neokonservativa krigförebyggande normen ingår i en större vision om en social struktur om ett hegemoniskt styre, samt är en reaktion av 9/11. Terrorattentaten i New York 2001 förde in USA i en situation där de rättfärdigt – i skuggan av “War on terror” – tilläts hävda sin roll som världspoliser för att stoppa spridningen av massförstörelsevapen och samtidigt utföra ett ambitiöst socialt utvecklingsprojekt i mellanöstern. Andra viktiga faktorer till invasionen kan som tidigare nämnt ur ett marxistiskt perspektiv vara oljetillgången i det geopolitiskt viktiga området runt persiska viken, men framförallt Bush-administrationens försök att omdefiniera det nya hegemoniska paradigmet och USA:s identitet och dess relation till resten av världen. (ibid.). En del konstruktivister menar att USA i sin nya roll i världssamfundet inte längre skulle söka geopolitisk stabilitet i mellanöstern genom otillfredställande kompromisser. USA skulle nu med påtvingad metod tillgodose sina ekonomiska och säkerhetspolitiska intressen. Först genom att söka efter och eliminera stater med

massförstörelsevapen och på så sätt visa sin styrka. Och sedan – förutsatt att kriget i Irak blev lyckat och ledde vägen till ett demokratiskt Irak – fungera som en legitimering av USA som hegemoni. (Lauterbach 2011:67). För en stat att anses som legitim i den världspolitiska arenan är av stort värde och en maktfaktor. Ur detta konstruktivistiska perspektiv kan en förklaring till invasionen grundas i en amerikansk strävan om att erkännas som en legitimerad hegemoni.

Enligt konstruktivismen kan begreppet makt definieras på olika sätt. USA har stor makt när vi ser till deras militära och materiella färdigheter och Bush-administrationen drogs inte för att utnyttja denna för att nå politiska mål. Dock är maktbegreppet mer komplext än så. Ett annat perspektiv ur vilket makt kan förstås är enligt konstruktivister det icke-materiella, där makt mäts i form av bland annat legitimitet. (Reus-Smit 2013:236). Reus-Smit skriver:

From this perspective, an actor's power is not merely determined by the material resources it commands, but by the degree to which other actors perceive its identity, interests, and actions as legitimate, as rightful in relation to prevailing social norms and expectations (2013:236).

USA har sedan andra världskriget haft hög status internationellt och har länge ansetts vara ett modernt, utvecklat och progressivt land med hög legitimitet – till skillnad från Irak som ett autokratiskt land med Saddam Hussein i toppen ansetts ha väldigt låg – om ens någon legitimitet. Denna legitimitet USA besitter kan anses ha varit viktig, ur ett konstruktivistiskt synsätt, gällande deras beslut att invadera Irak. USA lyckades, som tidigare nämnt med ett massivt propagandaprojekt vända den allmänna opinionen till de som var för invasionens fördel.

Alltså, fanns det vid tidpunkten för invasionen en, enligt ett konstruktivistiskt perspektiv, neokonservativ strävan efter ett nytt amerikanskt hegemoniskt paradigm. Neokonservativa idépolitiska strömningar har som sagt haft stor påverkan på Bush-administrationen och denna neokonservativa hegemoniska strävan kan ur ett konstruktivistiskt synsätt ses som ytterligare en förklaring till varför USA invaderade Irak..

6.3 Diskurser och amerikansk exceptionalitet

Altawaiji (2014) menar att den amerikanska nyimperialismen i mellanöstern går hand i hand med den nyorientalistiska diskursen som lyfter fram det våld som araber och framförallt muslimer får utstå. Det här våldet är ur ett konstruktivistiskt perspektiv inbäddat i den amerikanska kulturen och underlättar för nya imperialistiska strategier som har som mål att expandera och dominera nya regioner, som Irak, för att kunna legitimera den ekonomiska och politiska hegemonin i persiska viken – något som även ett marxistiskt perspektiv benämner. Den amerikanska diskursen kring araber kan tydligt kopplas samman med den politiska diskursen efter terrorattentaten den 11 september. När USA invaderade både Afghanistan och Irak hävdade George W. Bush att han hade ett uppdrag från Gud. Bush:s retorik om invasionen utstrålar en moralisk auktoritet som går hand i hand med den systematiska neokonservativa normen om att demokratisera tredje världen – samt bekräfta USA:s roll som världspoliser i den internationella samfundet. Detta språk användes för att kunna övertyga befolkningen om att invasionen var nödvändig i det ”våldsamma mellanöstern”. USA med Bush-administrationen i toppen lanserade en strategi för att skapa som tidigare nämt en amerikansk global hegemoni (Altawaiji 2014:319). Ett citat från Bushs möte med den palestinska politikern Nabil Shaath lyder:

I'm driven with a mission from God. God would tell me, "George, go and fight those terrorists in Afghanistan." And I did, and then God would tell me, "George, go and end the tyranny in Iraq." And I did. And now, again, I feel God's words coming to me, "Go get the Palestinians their state and get the Israelis their security, and get peace in the Middle East. And by God I'm gonna do it" (Sturcke 2005, se Altawaiji 2014:320)

Citatet ovan bekräftar, med konstruktivistiska glasögon, hur sociala värden som identitet och religion spelar en roll vad gäller internationell politik. Fortsättningsvis kan man hävda att den retorik och de diskursiva tekniker Bush-administrationen använde som handlade om 9/11, massförstörelsevapen och Saddam Husseins Irak möjliggjorde USA:s "war on terror" och invasionen i Irak. Många tal som Bush höll tiden mellan 9/11 och invasionen av Irak hade i stora drag ideologiska, religiösa och idealistiska anknytningar. (Aydin & Tekin 2016:123). I januari 2002 deklarerade Bush:

First, we will shut down terrorist camps, disrupt terrorist plans and bring terrorist to justice. And second, we must prevent the terrorists and regimes who seek chemical, biological or nuclear weapons from threatening the United States and the world. States, North Korea, Iran and Iraq, and their terrorist allies, constitute an axis of evil, arming to threaten the peace of the world. (Washington Post 2002, se Aydin & Tekin 2016:123).

Citatet ovan belyser hur Bush-administrationen ämnade visa upp en ideologisk föreställning om den demokratiska freden. Bush benämnde Irak som "axis of evil" baserat på tveksamt grundade misstankar om samröre med terroristgruppen al Qaeda, samt innehav av massförstörelsevapen (Aydin & Tekin 2016:116). Att beskriva Irak som "axis of evil" bekräftar, i enighet med konstruktivismen, den nyorientalistiska idén om ett "vi" och ett "dom". Bush-administrationens utrikespolitiska beslut lät påverkas av idealistiska, religiösa och ideologiska strömningar vilket sägs ha haft en direkt påverkan på Bushs beslut att invadera Irak. Terrorattentatet 9/11 utnyttjades för att legitimera USA:s utrikespolitik som följde, men också som en del i att skapa en amerikansk nationell identitet och utvidga idén om USA som exceptionellt och "felfritt" hos den egna befolkningen. BBC tillkännagav i nyheterna den 11 september 2001 "America Humiliated" istället för "America Attacked", vilket vidare förstärker idén om amerikansk exceptionalism (Aydin & Tekin 2016:123f.). Detta eftersom ordet förödmjukad indikerar att det har funnits en storhet möjlig att förödmjuka, samtidigt som ordet attackerad snarare indikerar en svaghet från den attackerade statens sida.

Avslutningsvis, kan konstruktivister hävda att den amerikanska identiteten och idén om amerikansk exceptionalitet kan verka som en förklaringskraft till varför USA invaderade Irak 2003. Diskurser från Bush-administrationens sida kan alltså användas som ett tolkningsverktyg ur vilken den amerikanska identiteten och de världspolitiska normerna kan förstås.

7 Avslutning

I denna uppsats har vi diskuterat vår frågeställning: *Hur kan USA:s invasion av Irak förklaras utifrån ett marxistiskt respektive konstruktivistiskt perspektiv?*

Orsakerna bakom USA:s invasion av Irak 2003 är minst sagt omdebatterade, och det finns möjligtvis fler förklaringar bakom invasionen som vi inte har diskuterat eftersom de inte passar inom ramen för våra valda teorier. Vi har i denna text försökt förklara orsaker till invasionen utifrån just ett marxistiskt respektive konstruktivistiskt perspektiv, och vi kan konstatera att bägge teorierna erbjuder ett flertal givande förklaringar.

Enligt marxistisk teori genomsyras det internationella systemet av kapitalismen som formar hela världspolitiken. Eftersom USA är en kapitalistisk stat i kärnan som erhåller stor makt både ekonomiskt och militärt, finns de marxistiska förklaringarna till invasionen således i det faktum att USA:s beslutsfattande drevs av ett kapitalistiskt och imperialistiskt tankesätt. Invasionen ur ett marxistiskt perspektiv skulle på så sätt gynna det globala kapitalistiska systemet i sin helhet, men framförallt USA:s egna vinstintresse genom att ockupera den irakiska oljan för ekonomiska och materiella fördelar. Invasionen kan också förstås utifrån Cox tolkning av Gramscis hegemonbegrepp, som hävdar att det är USAs plikt som hegemon, att beskydda och därmed upprätthålla samt expandera deras världsordning, som förklarar invasionen av Irak i 2003.

Enligt konstruktivismen är samhället, det internationella systemet och politiska beslut en produkt av de rådande normativa och idémässiga strukturer som finns i samhället. Man kan därmed hävda att de normer och idéer som var aktuella i USA 2003 kan ha orsakat beslutet att invadera Irak. Neokonservatismen var en viktig idépolitisk strömning som var aktuell i USA och hos den ledande Bush-administrationen vid tiden för invasionen, och ur ett konstruktivistiskt perspektiv kan konstateras att dessa idéer och normer utgör en betydande roll vad gäller Bush-administrationens beslut att invadera Irak. Neokonservatismen förespråkade "preventative wars", och menade att demokratisering av stater rättfärdigt kan ske genom hegemoniskt våldförande vilken kan vara en orsak till att invasionen ägde rum. Ytterligare en viktig aspekt ur ett konstruktivistiskt synsätt är USA:s identitet som världspoliser och en vision om ett självklart välvilligt Amerika vilket i samspel med den neokonservativa normen om att förebygga krig kan ses som en orsak till invasionen. Denna vision om ett exceptionellt amerika tar även uttryck i diskurser från Bush-administrationen vilket förstärker USA:s neokonservativa identitet. Vidare fanns en vision om ett nytt paradigm i världssamfundet med USA som hegemoni, vilket också kan ses som en orsak.

8. Diskussion

I vores opgave har vi ikke beskæftiget os med det marxistiske begreb *historiematerialismen*. Dette begreb kunne også have tilbudt os en lidt anden forklaring på invasionen end de forklaringer vi er nået frem til, ud fra det marxistiske perspektiv, dog afviger denne forklaring ikke så meget fra vores andre marxistiske forklaringer. Inden for marxistisk forskning om *historiematerialismen* inden for internationale relationer har Justin Rosenberg argumenteret for at forholdet mellem produktivkræfternes udvikling og det pågældende produktionsforhold i et land, også gennemsyre relationerne mellem stater. Den gældende produktionsmåde (Mode of production) et land har leder til en bestemt statsform, og derfor kommer produktionsmåden også til at lede til forskellige former for politik mellem stater. (Bjereld 2021:114f.).

Et begreb inden for konstruktivismen, som vi i opgaven ikke har fokuseret på, men som dog er meget tæt forbundet med de ting vi beskriver i vores analyse, er *securitization*. *Securitization* handler om hvordan man benytter sproget - mere specifikt at man betegner noget som værende en eksistentiel trussel. Denne måde at snakke om sikkerhed og trusler er som udgangspunkt sproglige handlinger, som efterfølgende har tydelige konsekvenser politisk. Havde man for eksempel ikke lavet *securitization* ved at snakket om "Krigen mod terror" i forbindelse med invasionen af Irak, havde det måske været umuligt at motivere USA's invasion af Irak. (Eriksson 2021:131). I denne opgave kunne vi altså også have fokuseret på *securitization* som værende årsagen til at USA så sig nødsaget til at invadere Irak.

Vi har analyserat konstruktivismen och marxismen oberoende av varandra, men avslutningvis kan vi se att teorierna kompletterar varandra och därmed kan man få en djupare förståelse för orsakerna bakom invasionen. För såväl marxismen som konstruktivismen är hegemonibegreppet centralt. USA invaderade Irak eftersom det, enligt marxismen, möjliggjorde för USA att behålla sin hegemoniska status genom att skydda och stärka de ekonomiska kapitalistiska strukturerna samt de politiska och sociala strukturerna. Men också enligt konstruktivismen genom att upprätthålla de amerikanska sociala normer och ideér som kan fungera som en legitimering för att bibehålla sin status som hegemon. Enligt den marxistiska världssystemteorin är USA ett kärnland och har således mycket makt globalt, samtidigt som USA enligt ett

konstruktivistiskt perspektiv anses ha hög legitimitet och status då det är ett utvecklat land vilket kan liknas vid ett kärnland i marxistisk tolkning. För ett kärnland med hög status och makt att invadera ett autokratiskt land i periferin med låg status och makt kan således anses mer legitimt. Denna legitimitet USA besitter kan alltså varit viktig, både ur ett konstruktivistiskt och marxistiskt synsätt, gällande beslutet att invadera Irak.

Både konstruktivismen och marxismen erbjuder en tolkning av imperialism. Imperialism är enligt marxismen en naturlig följd av kapitalism, där kapitalistiska stater – som USA, extraherar resurser från fattigare länder som Irak. Att beskriva Irak som “axis of evil” eller genom andra diskurser försöka legitimera invasionen genom antaganden om att demokratisera Irak och frigöra det irakiska folket, underlättade för imperialistiska strategier från USA:s sida eftersom kontroll över Iraks oljeresurser kunde innebära ekonomiska fördelar, samt att diskursen om det “våldsamma mellanöstern” som behövde demokratiseras fungerade som en övertalningskampanj för den amerikanska befolkningen om att invasionen var nödvändig. Ur ett konstruktivistiskt synsätt kan även hävdas att den neokonservativa idépolitiska normen som anses ha påverkat Bush-administrationens politiska beslut innebar en vision om ett nytt paradigm med USA som hegemoni. Denna norm, i samspel med USA:s identitet som världspoliser kan i enighet med marxismens antaganden om USA:s strävan efter olja implicera imperialistiska drag. USA:s imperialistiska tankesätt är således en förklaring till invasionen ur både en konstruktivistiskt och marxistiskt lins, genom dels USA:s strävan efter att nå ekonomiska fördelar genom oljan, men också genom visionen om en amerikansk hegemoni samt USA:s identitet som världspoliser. Invasionen legitimerades, ur ett konstruktivistiskt perspektiv genom “othering” och diskurser om det våldsamma mellanöstern, vilket i sin tur underlättade för invasionen att äga rum. Dikotomin mellan “vi” och “dem” inom konstruktivismen, kan även liknas vid dikotomin mellan proletariatet och bourgeoisin eller core- och periferi-länder inom marxismen, där “vi” i core-länderna är bourgeoisin och “dem” i periferin är proletariatet.

Avslutningsvis kan konstateras att både marxism och konstruktivism erbjuder ett flertal givande förklaringar till varför USA valde att invadera Irak 2003.

Referenser

- Altawajji, Mubarak. 2014. "Neo-orientalism And the Neo-Imperialism Thesis: Post-9/11 US and Arab World Relationship", *Arab Studies Quarterly*. Vol. 36, s. 313-323. London: Pluto Journals. [arabstudquar.36.4.0313](https://doi.org/10.1080/03686877.2014.944444) (Hämtad 2022-11-21)
- Aydin, Aydin & Tekin, Oguzhan. 2016. "Realist, Liberal and Constructivist Approachs to War on Terror in Iraq", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Vol. 11/2, s.113-126.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9060> (Hämtad 2022-11-11)
- Baylis, Smith & Owens. 2017. "IR Theory in Practice Case Study: The Iraq War, 2003", *The Globalization of World Politics 6th Case Study: The Iraq War, 2003*. Oxford University Press [The Iraq War, 2003](https://doi.org/10.1017/9780199209111) (Hämtad 2022-11-22)
- Bieler, Andreas & Morton, Adam David. 2015. "Axis of Evil or Access to Diesel?", *Historical Materialism*. Vol. 23, No 2, s.94-130.
<https://doi.org/10.1163/1569206X-12341412> (Hämtad 2022-11-23)
- Bjereld, Ulf. 2021. Marxism. I Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.). *Internationella relationer*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur. s.101-119.
- Burchill, Scott & Linklater, Andrew. 2013. Introduction. I Burchill, Scott & Linklater, Andrew (red.). *Theories of International Relations*. 5 uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s.1-30
- Cosma, Sorinel. 2010. "Immanuel Wallerstein's World System Theory", *Annals of Faculty of Economics*. Vol. 1, No. 2, 220-224
https://www.researchgate.net/publication/49615339_IMMANUEL_WALLERSTEIN%27S_WORLD_SYSTEM_THEORY (Hämtad 2022-11-22)
- Cox, Robert W. 1983. "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method", *Millenium: Journal of International Studies*. Vol. 12, No. 2. s.162-175
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/03058298830120020701> (Hämtad 2022-11-25)
- Dastagir, Ghulam; Sarprarah, Muhammad Javed & Mengal, Zahir. 2016. "Reviewing U.S- Iraq war via Defensive Realism and Marxism", *Journal of Education & Humanities Research* Vol. 2, No. 2, s. 107-121.
<http://web.uob.edu.pk/uob/Journals/jehr/journal/Volume%202%20No.%202%202016/Pages%20107-121%20COMPLETE%20TEXT.pdf> (Hämtad 2022-11-14)

- Eriksson, Johan. 2021. Konstruktivism. I Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red.). *Internationella relationer*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur. s.121-138.
- Esaiasson, Peter; Giljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Uppl. 5. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Everest, Larry. 2003. Go Massive. Sweep It All Up. I Everest, Larry (red.). *Oil, Power, & Empire: Iraq and the U.S. Global Agenda*. Monroe, Me: Common Courage Press. <https://www.worldcantwait.net/materials/OPE-CHAPTER%20ONE.pdf> (Hämtad 2022-11-11)
- Globalis. 2018. Irak. <https://www.globalis.se/Konflikter/irak> (Hämtad 2022-11-21)
- Kitching, Gavin. 1981. "The Theory of Imperialism and Its Consequences", *Middle East Report 100*. <https://merip.org/1981/11/the-theory-of-imperialism-and-its-consequences/> (Hämtad 2022-11-11)
- LauTerbac, Toby. 2011. "Constructivism, Strategic Culture, and the Iraq War.", *Air & Space Power Journal - Africa and Francophonie*, Vol. 2, No. 4. Air University press https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ_French/journals_E/Volume-02_Issue-4/lauterbach_e.pdf (Hämtad 2022-11-11)
- Lehmann, Timothy. C. 2019. "Honourable spoils? The Iraq War and the American hegemonic system's eternal and perpetual interest in oil.", *The Extractive Industries and Society*. Vol. 6, No. 2. s. 428-442 <https://doi.org/10.1016/j.exis.2018.05.009> (Hämtad 2022-11-11)
- Levy, Jack S. 2008. "Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference.", *Conflict Management and Peace Science*. Vol. 25, No. 1, s.1-18. Sage Publications. <https://www.jstor.org/stable/26275102> (Hämtad 2022-12-13)
- Levy, Jack S. & Thompson, William, R. 2010. *Causes of War*. Chichester: Wiley-Blackwell
- Linklater, Andrew. 2013. Marx and Marxism. I Burchill, Scott & Linklater, Andrew (red.). *Theories of International Relations*. 5 uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s.113-137
- Nationalencyklopedin*. [u.å.] överbyggnad. <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/överbyggnad> (hämtad 2022-11-21)

Reus-Smit, Christian. 2013. Constructivism. I Burchill, Scott & Linklater, Andrew (red.). *Theories of International Relations*. 5 uppl. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s.217-240

Thorbecke, Catherine. 2021. "A look at Trump's economic legacy". *ABC News* <https://abcnews.go.com/Business/trumps-economic-legacy/story?id=74760051> (Hämtad 2021-01-20)

Zehfuss, Maja. 2014. Conclusion: What can we do to change the world?. I Edkins, Jenny & Zehfuss, Maja (red.). *Global Politics: A New Introduction*. 2 uppl. London and New York: Routledge. s.610-627